

**ҚАЗАҚСТАН
РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ
ҰЛТТЫҚ БАНКІ**

№ 023 БАСПАСӨЗ РЕЛИЗИ

2003 жылғы 17 қыркүйек

**Қаржы рыногындағы ағымдағы
жағдай туралы**

1. Инфляция. Қазақстан Республикасының Статистика жөніндегі агенттігінің ресми деректері бойынша 2003 жылдың тамыз айында тұтыну тауарлары мен қызмет көрсету бағалары 0,2% болды (2002 жылғы тамызда - 0,3% төмендеген еді). Азық-түлік тауарлары 0,5%-ке арзандады, ал азық-түлікке жатпайтын тауарлар және халыққа ақылы қызмет көрсету, тиісінше 1,5%-ке және 0,3%-ке қымбаттады.

Тамыз айындағы инфляцияның негізгі себебі азық-түлікке жатпайтын тауарлар бағасының өсуі еді, ол жанар-жағар май бағасының өсуі нәтижесінде болды (мысалы, бензин бағасының өсуі - 15,5%). Бензин бағасының өсуін ескермегенде, Ұлттық Банктің бағалауы бойынша тамыз айында дефляция 0,1% болар еді.

Азық-түлік тауарлары бағасы төмендеуінің мезгілдік сипаты болды. Тамызда жеміс-жидек және көкөніс - 6,3%, қант - 2,2%, күріш - 1,2% арзандады. Алайда, ұн - 1,6%, жарма - 1,4%, маргарин - 1,3%, ет және ет өнімдері - 0,6% қымбаттады.

Халыққа ақылы қызмет көрсету құрылымында медициналық мекемелердің қызмет көрсеткені үшін ақы төлеу - 0,7%, ресторандар мен қонақүйлер үшін - 0,5%, тұрғын үйлерді ұстау және ағымдағы жөндеу бойынша қызмет көрсеткені үшін - 0,5% өсті.

2003 жылдың 8 айында инфляция деңгейі 2,4% (2002 жылғы қаңтар-тамыз айларында - 3,4%) болды., сонымен бірге азық-түлік тауарларының бағасы 1,9%-ке, азық-түлікке жатпайтын тауарлар бағасы - 3,6%, халыққа ақылы қызмет көрсету - 2,4% жоғарылады.

Тамыз айында инфляция жылдық көрсетуде 5,6% болды.

2. Халықаралық резервтер және ақша базасы. 2003 жылғы қыркүйек айының бірінші жартысында Ұлттық Банктің таза халықаралық резервтері ағымдағы бағалармен алғанда 2,8%-ке ұлғайып, 2003 жылғы 15 қыркүйекте 4702,4 млн. доллар болды (жыл басынан бері 49,8%-ке өсті). Қаржы министрлігінің сыртқы борышына қызмет көрсету және Ұлттық Банктің валюта активтерін толықтыру мақсатында валюта сату Ұлттық Банктің ішкі рыноктан валюта сатып алуы арқылы бейтараптандырылды, бұл таза валюта қорларын 116,4 млн. долларға 4056,5 млн. долл. дейін толықтыруға жағдай жасады. Алтынмен активтер Ұлттық Банктің сыртқы және ішкі рыноктарда жүргізген операциялары, сондай-ақ оның әлемдік рыноктардағы бағасының 1,8% ұлғаюы нәтижесінде 12,8 млн. долларға 645,9 млн. долл. дейін өсті.

Елдің халықаралық резервтері, тұтастай алғанда, яғни Қазақстан Республикасы Ұлттық қорының ақшасын қосқанда (алдын ала берілген мәліметтер бойынша 2714 млн. долл.), қыркүйектің 15 күні ішінде 2,1% 7422 млн. долл. дейін артты.

Ұлттық Банктің таза халықаралық резервтерінің өсуі 2003 жылғы қыркүйектің бастапқы 15 күнінде ақша базасының 275 млрд. теңгеге дейін 5,8% ұлғаюына себепші болды (жыл басынан бері 3,2,1% ұлғайды).

Алдын ала деректер бойынша 2003 жылғы тамыз айында ақша массасы 911,1 млрд. теңгеге дейін 0,5% өсті (жыл басынан бері 19,1% өсті). Банк жүйесі талаптарының Үкіметке және сол сияқты экономиканың басқа секторларына өсуінің салдарынан оның ішкі активтерінің 9,1% ұлғаюы (Ұлттық қордың активтерін есепке алмағанда) ақша массасының негізгі өсу факторы болды.

Айналыстағы қолма-қол ақша (M0) тамыз айында 208 млрд. теңгеге дейін 2,5% өсті, ал банк жүйесіндегі депозиттер ақша массасының құрылымында шын мәнінде өзгерген жоқ және 703,1 млрд. теңге болды. Бұл ақша массасы құрылымындағы резиденттердің депозиттері үлесінің 77,6%-тен 77,2%-ке дейін және ақша мультипликаторы мәнінің 3,52-ден 3,50-ге дейін төмендеуіне әкеп соқты.

3. Қаржы рыногы.

Валюта рыногы. 2003 жылғы тамыз айы ішінде теңгенің айырбас бағамы бір доллар үшін 146,00-147,47 теңге шегінде өзгеріп отырды. Бір айда теңге 0,48% құнсызданды және ай соңында оның биржалық бағамы бір доллар үшін 147,47 теңге болды. Жыл басынан бері теңгенің АҚШ долларына номиналдық нығаюы 5,38% құрады.

Тамыз айында биржалық операциялардың қосымша сауда-саттықтағы мәмілелерді қоса алғандағы көлемі шілде айымен салыстырғанда 573,6 млрд. долларға дейін 34,6% ұлғайды (2002 жылдың осындай кезеңімен салыстырғанда 2,5 еседен көп өсті). Жыл басынан бері биржалық операциялардың көлемі 3,6 млрд. доллар болды.

Биржадан тыс валюта рыногындағы операциялардың көлемі шілде айының көрсеткіштерімен салыстырғанда 528,3 млн. долларға дейін 6,4% азайды. Операциялардың көлемі 2002 жылдың тамыз айымен салыстырғанда 65,8% ұлғайды. Банкаралық валюта рыногындағы операциялардың көлемі жыл басынан бері 4,1 млрд. доллар болды.

2003 жылдың 8 айында теңгенің еуроға нақты құны 2,1%, ресей рубліне 4,2% болды, ал АҚШ долларына қатысты шілде айындағы деңгейде нақты қымбаттау сақталды (7,1%).

2003 жылғы тамыз айында теңгенің нығаю үрдісінің соңғы айларда байқалған қысқа мерзімдегі ауысуы болды. 18 тамыздан бастап 5 қыркүйекке дейінгі кезеңде доллардың халықаралық валюта рыноктарындағы позицияларының күшеюімен қатар теңгенің долларға қатысы бойынша әлсіреуі байқалды. 8 қыркүйектен бастап теңгенің АҚШ долларына қатысы бойынша нығаю үрдісі жаңарды.

2003 жылғы қыркүйек айының 15 күні ішінде теңгенің айырбас бағамы бір доллар үшін 147,29-147,47 теңге шегінде өзгеріп отырды, бірақ тұтастай алғанда кезең ішінде теңге 0,02 теңгеге ғана нығайды және 2003 жылғы 16 қыркүйекте оның биржалық бағамы бір доллар үшін 147,45 теңге болды.

Жыл басынан бері теңгенің АҚШ долларына номиналдық нығаюы 5,39% болды.

Айдың өткен кезеңінде биржалық операциялардың қосымша сауда-саттықтағы мәмілелерді қоса алғандағы көлемі 347,2 млн. доллар болды. Биржадан тыс валюта рыногындағы операциялар көлемі жедел деректер бойынша 211,8 млн. доллар болды.

Жыл басынан бері Ұлттық Банктің ішкі рынокта шетел валютасын сатып алу көлемі Қаржы министрлігімен операцияларды қоса алғанда 1,8 млрд. АҚШ доллар болды. Бұл ретте 2003 жылғы тамыз айында Ұлттық Банк басымды түрде шетел

валютасын сатушы ретінде болды (21,8 млн. АҚШ доллары). Қыркүйек айында Ұлттық Банк 30,1 млн. АҚШ долларын сатып алды.

Бағалы қағаздар рыногы. 2003 жылғы тамызда Қаржы министрлігінің *мемлекеттік бағалы қағаздар* эмиссиясының көлемі 2003 жылғы шілдемен салыстырғанда 1,3 есе 6,9 млрд. теңгеге дейін төмендеді, ал айналыстағы бағалы қағаздар көлемі ай соңында 5,6%-ке 125,4 млрд. теңгеге ұлғайды. Тамыз айы ішінде орташа мерзімді 2, 3 жылдық және 5 жылдық МЕОКАМ эмиссияланды, олар бойынша кірістілік тиісінше 6,07%-тен (14.07.03 ж.) 5,88%-ке дейін, 6,61%-тен (09.07.03 ж.) 6,09%-ке дейін және 6,79%-тен (21.07.03 ж.) 6,45%-ке дейін төмендеді. Қаржы министрлігінің сыйақы төлеуді қосқанда мемлекеттік бағалы қағаздарды өтеуі 2003 жылғы тамызда 809,5 млн. теңге болды.

Ұлттық Банктің ноттары эмиссиясының көлемі тамызда шілдемен салыстырғанда 1,7 есе 54,0 млрд. теңгеге дейін төмендеді, олар бойынша кірістіліктің 5,42%-тен 5,22%-ке дейін төмендеуі айналыстағы ноттар көлемінің 0,02%-ке 219,2 млрд. теңгеге дейін төмендеуіне алып келді. Жыл басымен салыстырғанда айналыстағы ноттар көлемі 3,5 есеге өсіп, 2003 жылғы 16 қыркүйекте 226,5 млрд. теңге (ағымдағы жылдың басында – 64,3 млрд. теңге) болды.

2003 жылғы тамызда алдыңғы айлармен салыстырғанда Ұлттық Банктің тікелей репо операциялары бойынша мәмілелер көлемі 36,2 млрд. теңге болып, 23,2%-ке азайды. Кері репо операцияларының көлемі 2,1 млрд. теңге болды.

Корпоративтік бағалы қағаздар рыногында 2003 жылғы 1 қыркүйекте акциялар эмиссиялары қолданылып жүрген 3004 акционерлік қоғам тіркелді, сонымен бірге 52 брокер-дилер, 19 тіркеуші, 11 банк-кастодиан, 2 өзін-өзі реттейтін ұйым және 7 бағалы қағаздар портфелін басқарушы ұйым жұмыс істеді.

2003 жылғы тамызда жалпы номиналдық құны 22,8 млрд. теңге болатын 12 акциялар эмиссиясы және жалпы номиналдық құны 3 млрд. теңге болатын 1 мемлекеттік емес облигациялар эмиссиясы тіркелді. 1 қыркүйектегі жағдай бойынша айналыста жиынтық номиналдық құны 1,3 млрд. теңге болатын 3,5 мың қолданылып жүрген акциялар эмиссиясы және жиынтық номиналдық құны 117 млрд. теңге болатын 58 қолданылып жүрген мемлекеттік емес облигациялар эмиссиясы болды.

Банкаралық ақша рыногы. 2003 жылғы тамызда банкаралық ақша рыногында банктердің өтімді құралдарын орналастыру бойынша белсенділіктерінің төмендеуі байқалды.

Тамызда шілдемен салыстырғанда орналастырылған банкаралық теңгелік депозиттер 43,6%-ке төмендеп, 24,1 млрд. теңге болды. Бұл шілдемен салыстырғанда орналастырылған теңгелік депозиттер бойынша орташа алғандағы сыйақы ставкасының 3,60%-тен 3,96%-ке дейін өсуі аясында болды.

Банкаралық валюта қарызға алу рыногында операциялардың негізгі көлемі АҚШ долларындағы депозиттер есебінен жүзеге асты. Тамызда орналастырылған доллардағы депозиттер көлемі шілдедегі көрсеткіштермен салыстырғанда 10,5 %-ке азайып, 3,5 млрд. АҚШ долларына жуық болды.

Доллардағы депозиттер бойынша кірістілік деңгейі есепті кезеңде біршама төмендеді. Тамызда шілдемен салыстырғанда орташа алғандағы сыйақы ставкасы 1,29%-тен 1,13%-ке төмендеді.

Басқа валюта түрлерімен жасалған операциялар көлемі шамалы болды.

Депозиттік рынок. Резиденттер депозиттерінің жалпы көлемі алдын ала деректер бойынша тамызда іс жүзінде өзгерген жоқ (жыл басынан бастап өсім – 16,6%) және 703,1 млрд. теңге (4,8 млрд. АҚШ долларына жуық) болды.

Тамызда ұлттық валютадағы депозиттер 1,1%-ке 362,8 млрд. теңгеге дейін төмендеді, ал шетел валютасындағы депозиттер 1,1%-ке өсіп, 340,3 млрд. теңге болды.

Бұл орайда заңды тұлғалардың депозиттері 1,6%-ке 404,0 млрд. теңгеге дейін төмендеді. Мұндай төмендеу маусымдық болып табылады және жылдың осы айына тән. Сонымен заңды тұлғалардың депозиттері 2001 жылғы тамызда 3,7%-ке, ал 2002 жылғы тамызда – 1,0%-ке төмендеді.

Тамызда халық салымдарының өсу үрдісі жалғасты, олардың көлемі бір айда 2,0%-ке 306,7 млрд. теңгеге дейін (2,1 млрд. АҚШ долларына жуық) өсті. Халық салымдарының құрылымында теңгелік депозиттердің өсуі оң бағаланады, олардың үлес салмағы тамызда 33,8%-тен 34,4%-ке дейін көбейді.

Тамызда депозиттер бойынша кірістілік деңгейі шілде айымен салыстырғанда төмендеу үрдістерімен сипатталды. Жеке тұлғалардың теңгелік мерзімді депозиттері бойынша орташа алғандағы сыйақы ставкасы 10,9%-тен 9,9%-ке дейін, ал шетел валютасымен депозиттер бойынша – 6,4%-тен 5,8%-ке дейін төмендеді.

Кредиттік рынок. Банкердің экономикаға кредиттері бойынша негізгі борыштың жалпы көлемі 2003 жылғы тамызда 3,6%-ке (жыл басынан бастап - 22,8%-ке) көбейді және 825,7 млрд. теңге (5,6 млрд. АҚШ долларына жуық) болды.

Ұлттық валютадағы кредиттердің өсуі шетел валютасымен салыстырғанда басым сипатта болды. Ұлттық валютадағы кредиттер 6,2%-ке ұлғайып, 351,4 млрд. теңге болды, ал шетел валютасындағы кредиттер - 1,7%-ке ұлғайып, 474,3 млрд. теңге (3,2 млрд. АҚШ доллары) болды. Нәтижесінде теңгелік кредиттердің үлес салмағы шілде айымен салыстырғанда 41,5%-тен 42,6%-ке дейін өсті.

Ұзақ мерзімді кредиттер 4,7%-ке ұлғайып, 518,5 млрд. теңге болды, мұнда ұзақ мерзімді кредиттер - 1,8%-ке ұлғайып, 307,2 млрд. теңге болды. Нәтижесінде ұзақ мерзімді кредиттердің үлес салмағы 62,1%-тен 62,8%-ке дейін көбейді.

2003 жылдың тамызында кредиттік рыноктағы проценттік ставкалардың төмендеу үрдісі орын алды. Жеке тұлғаларға ұлттық валютада берілген кредиттер бойынша орташа алғандағы сыйақы ставкасы шілде айымен салыстырғанда 22,0%-тен 19,8%-ке дейін, ал банктік емес заңды тұлғалардың кредиттері бойынша – 16,1%-тен 15,8%-ке дейін төмендеді.

Сақтандыру рыногы. 2003 жылғы 1 тамызда 32 сақтандыру ұйымының, оның ішінде 7 шетел қатысуымен және 1 өмірді сақтандыру ұйымының сақтандыру қызметін жүзеге асыру құқығына лицензиялары болды.

2003 жылғы тамызда сақтандыру ұйымдарының жиынтық активтері 2,0%-ке 24,4 млрд. теңге дейін, сақтандыру резервтері - 3,3%-ке 12,0 млрд. теңгеге дейін, жиынтық меншік капиталы - 3,2%-ке 7,8 млрд. теңгеге дейін ұлғайды.

2002 жылғы 7 айда сақтандыру сыйлықақыларының көлемі 14,4 млрд. теңге (көбеюі өткен жылдың тиісті кезеңімен салыстырғанда 22,4%-ке), ал сақтандыру төлемдерінің көлемі 2,1 млрд. теңге (көбеюі 1,8 есе) болды.